

Urednik
Zoran Hamović

Likovni urednik
dr Svetlana Volic

© Clio, 2022. Sva prava za izdanje na srpskom jeziku zadržana. Ova publikacija, u celini ili delovima, ne sme se umnožavati, preštapavati, pohranjivati u memoriju kompjutera ili na bilo koji način prenositi – elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način – niti može na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima biti distribuirana bez odobrenja izdavača.

Naslov originala
Nastassja Martin
Croire aux fauves
© Éditions Gallimard, Paris, 2019

Nastasja Marten

U očima zveri

Prevela s francuskog

Ljiljana Mirković

Beograd, 2022

Bićima koja se menjaju, ma gde da su.

Sadržaj

Jesen	11
Zima	41
Proleće	75
Leto	117
<i>Ljubica Arsić</i> Bekstvo u zagrljaj zveri	119

„Jer ja sam već jednom bio i dečak i devojčica, grm i
ptica, i nema riba koja se praćaka u moru”

Empedokle, *Očišćenja* (fr. 117)

Prošli su sati otkad je medved otišao, a ja još uvek čekam, čekam da se podigne magla. Stepa je crvena, šake su crvene, lice, otečeno i iskidano, više ne liči na mene. Kao u mitsko doba, za vreme vladavine sličnih stvorenja, ja sam onaj neprepoznatljivi lik, crta iščezlih pod otvorenim pukotinama na licu, prekriven izlučevinama i krvlju: to mora da je rođenje, očigledno nije smrt. Oko mene, razasuto po zemlji, busenje smeđeg krzna, očvrstnulo od osušene krvi, podseća na nedavnu bitku. Već osam sati, a možda i više, nadam se da će se helikopter ruske vojske probiti kroz maglu i doći po mene. Pošto je medved pobegao, pritegla sam nogu remenom torbe, Nikolaj mi se pridružio i pomogao da previjemo lice, ispraznivši na moju glavu naše sačuvane rezerve alkohola *spirta*, koji mi je curio niz obraze, pomešan sa suzama i krvlju. Zatim me je ostavio samu, ali je uzeo moj terenski telefon marke *alkatel* kako bi sa neke uzvišice dozvao pomoć, verovatno razmišljajući o nesigurnoj mreži, o starinskom telefonu, o udaljenim antenama i kako to sve funkcioniše kad smo okruženi vulkanima; vulkani su pre samo nekoliko časaka slavili našu slobodu, a sada objavljuju da smo utamničeni.

Hladno mi je. Pipajući tražim vreću za spavanje i umotavam se koliko mogu. Moj duh odlazi ka medvedu, vraća se, povezuje se s njim, analizira i oslobađa se ljuštura, pravi planove kao neko ko je preživio na kometi. To iznutra mora da liči na nekontrolisano umnožavanje neuronskih spojeva, sinapsi koje šalju i primaju informacije brže nego ikad. Tempo je kao u snu, prodoran, munjevit, nezavisan i nesavladiv. Nikada ništa nije bilo stvarnije od toga, niti više ovovremensko. Zvuci koje primećujem usporili su obrtaje, oslušujem poput zveri, ja sam zver. U trenutku se pitam hoće li se medved vratiti da završi sa mnom ili da ga ja dokrajčim, ili da umremo zajedno u konačnom zagrljaju. Već znam, osećam da se to neće dogoditi, da je on sada daleko, da posrće u visinama stepe dok mu krv kaplje niz krzno. Pronalazimo sami sebe srazmerno njegovom udaljavanju i mom povratku u svoju ličnost. On bez mene, ja bez njega. Treba preživeti uprkos onome što sam ja izgubila u tuđem telu, treba živeti sa onim što je onaj drugi u mom telu ostavio.

Dobro ga čujem i pre nego što je stigao. Za Nikolaja i Lanu, koji su mi se maločas pridružili, on je nečujan; stiže, prozborim, ma ne, ničega nema, odgovaraju mi, sami smo u gustoj magli koja se diže i spušta. Pa ipak, nekoliko minuta kasnije, narandžasto metalno čudovište, prebeglo iz sovjetskog doba, došlo je da nas odavde izbavi.

*

Noć vlada u Ključima, mrkli je mrak. *Ključci*, „selo na izvorima”. Centar za obuku, tajna baza ruske vojske u oblasti Kamčatka. Ne bi trebalo da znam kako na ovo jadno parče zemlje svake nedelje šalju bombe iz Moskve, da bi odmerili domašaj i, u slučaju rata, pogodili američke obale moreuza. Ne bi trebalo da znam da su mobilisani svi starosedeoci ovog kraja, Eveni, Korjaci, Itelmeni, bar ono što je od njih preostalo; zato što u nedostatku sobova i šume apsurd postaje pravilo, pa oni prilaze da se bore za svoje mučitelje. Zнала sam to od samog početka, a i moj zanat je da znam takve stvari. Eveni, sa kojima šumsku svakodnevicu delim već više meseci, pričali su mi kako bombe uveče pršte blizu spavaonica. Smejali su se mojim pitanjima, uporno me pogledom pretraživali, često proglašavali za špijunku, umiljato, zlobno, podsmešljivo, dodeljivali mi svakojake uloge, ali bi uvek ispričali sve. Selo, alkohol, tuče, kako šuma postaje sve dalja, a s njom se, malo-pomalo, zaboravlja i maternji jezik, pa nedostatak posla; otadžbina je spas, te u zamenu dobijaju ono što nudi logor Ključci.

Ironija sudbine. Dispanzer se nalazi u selu, tu smo sleteli, iza bodljikave žice i rešetki, iza osmatračnica, u vučju čeljust. Ja, koja sam se u sebi smejala što znam o tajnom mestu sve što je zabranjeno, našla sam se u srcu mesta za negu vojnika i ranjenika, takoreći usred rata koji se ovde zbiva.

Moje rane zašiva starija žena. Vidim kako izuzetno obazrivo barata iglom i koncem. Prevazišla sam stadijum bola, više ne osećam ništa, ali sam stalno svesna,

bistre glave mimo ljudske izdržljivosti, otkačila sam se od svog tela, a još uvek boravim u njemu. *Vsjo budet horošo*, sve će biti dobro. Glas i ruke, to je sve. Posmatram kako moja duga plava kosa, pocrvenela, u busenima pada na moja stopala, dok je žena seče ne bi li ušila rane na lobanji koja se čudom nije raspukla. Borim se da uočim neku svetlost, ali ne mogu, dno noći je mutno, bolno, beskrajno, ne izvlačiš se lako. I onda ga ugledam. Znojavi debeljko koji je ušao u sobu, vitla telefonom prema meni, slika me, želi da ovekoveči trenutak. Strahota, dakle, ima lice, ali to nije moje lice nego njegovo. Besna sam. Htela bih da se bacim na njega, da mu raščerečim trbuh i zgrabim creva, da mu u ruku zabijem nesrećni telefon i nateram ga da napravi najbolji selfi u životu koji ga napušta. Ali ne mogu. Mogu samo da ga preklinjem da prestane i da nespretno krijem lice, skrhanu, slomljena. Starija žena razume, gura ga napolje i zatvara vrata, znate već kakvi su ljudi, kaže ona.

Ostatak noći tako prolazi s njom, šije, pere, seče, opet ušiva, gubim pojam o vremenu, vreme teče, nas dve plovimo na mračnom okeanu koji miriše na alkohol, nose nas talasi gore-dole. Sredinom sledećeg dana dolaze po mene, helikopter je stigao, prebaciće me u Petrovlovsk. Silazi neko sličan francuskom vatrogascu na ruski način,* stasit je, nasmejan, obučen u crveno, deluje umirujuće. Nudi mi invalidska kolica, odbijam, ustajem, oslanjam se na njegovo rame da siđem niz stepenice, belo, sivo, belo, sivo, proći kroz vrata, stići na beton. Tu je

* U Francuskoj vatrogasci obavljaju i službu Hitne pomoći. – *Prim. prev.*

gomila ljudi došla da uživa u prizoru, vrebaju telefoni-
ma, slobodnom rukom opet krijem lice, izbegavam bli-
ceve te uz podršku svog spasioca po drugi put uranjam
u trbuh helikoptera.

*

Putovanje prolazi u polusvesnom stanju. Sećam se da mi je bilo hladno, da teško dišem zato što mi krv teče niz grlo. Po dolasku, lekari me prisiljavaju da legnem na nosila, poleđuške. Kažem im da ne mogu, da tako ne uspevam da dišem, ali su oni uporni, nekoliko njih me hvata, reklo bi se da je tu cela njihova služba, gušim se. Vika, dreka, osećam ubod u nepomičnu ruku, a onda sve najednom prestaje, svetlosti poigravaju, gubim svest prvi put posle medveda, ničega više nema, praznina, belina, ništa ne sanjam.

Kad se probudim, potpuno sam gola, sama, privezana za krevet. Trakama su pritegnuti zglobovi na rukama i nogama. Ispitujem gde sam. Nalazim se u prostranoj beloj, oronuloj sali, prazni kreveti se nižu pored moje postelje, reklo bi se da je ovo neki stari dispanzer iz sovjetske epohe, a nečiji glasovi odjekuju u daljini. Cevčica mi prolazi kroz nos i grlo; odjednom shvatim zašto tako čudno dišem i šta predstavlja zelenobela plastična stvarčica na vratu: traheotomija. U polubunilu, neprekidno iščekujem da se pojavi doktor Živago – kadar je već spreman. Međutim, dolazi neka plava bolničarka, nasmejana. Nastjenjka, veli, ti ćeš da se izvučeš. U njenoj

pratnji pojavljuje se krupan i stasit čovek, čizme lupkaju po pločicama poda, zlatan lanac, zlatni zubi, zlatan sat. To je glavni lekar, vidi se, to je onaj što drži poluge sadašnjih i budućih operacija, moju ludačku košulju, kao i sve drugo. Treba da obezbedim njegovu podršku, smešta kažem sebi.

On je čak i simpatičan, sa zlatnim osmehom bolničkog kralja. Upućuje mi kompliment: nikome nije jasno kako si ostala živa, ali si preživela, i bravo. *Maladjec*. Junačina. Ti si jaka žena, dodaje. Odgovaram da bih samo htela da me razvežu. Ne, nemoguće, ostaješ vezana da tebe zaštitimo od tebe. Pa dobro. Sledeća dva dana predstavljaju hod po mukama. Cevčica koja mi prolazi kroz grlo nanosi mi strašan bol, nestala je ona nasmejana bolničarka s početka, sada me neguje neka druga, vrlo mlada, suviše mlada. Glavna bolničarka je nedovoljno nadzire, obuka je neophodna... početnica postaje moja najgora mora. Opsesivno razmišljam kako da razvežem trake koje me sapinju. Čim moje čuvarke nestanu iza vrata, isprobavam neverovatne metode. Dva puta sam uspela da se odvežem, čupam cev kroz koju u moj želudac prolazi crnosmeđa kaša, sećam se njene boje. Treba nahraniti, čujem na kraju dana poviku u hodnicima. Jesi li nahranila? Glavna bolničarka pita šegrtu. *Karmit*, hraniti. Priviđa mi se stari prijatelj Ilo u Manaku, koji sa dna jurte doziva nećaka Nikitu: Jesi li nahranio pse? Idi da nahraniš pse. *Idi karmit!* Otada ne mogu da čujem te reči, a da mi se grč ne popne sa dna trbuha. Jasno se sećam njenih crnih, poročnih očiju devojke tek izašle iz detinjstva, one me gledaju sa zlobom. Vidim je kako odsečno ubacuje hranu u cevčicu, želi da me kazni i da se osveti zato što postojim, zato što je njen život bedan, ne

znam šta joj se to opire i šta je ne sluša, ali mi pokazuje kako bar jednom i ona ima moć.

Kad mi se kaša naglo sruči u želudac, urlam od bola. Suze se slivaju, nikada nisam bila tako nemoćna, na milosti i nemilosti muškaraca, žena, pa čak i balavice, razgolićena, privezana, kljukana, nalazim se na granici ljudskosti, na ivici podnošljivog. Opomenuta mojom vikom u salu ulazi glavna sestra, prilazi da se obrecne na mlađu sestru, a ova mi dobacuje ubistveni pogled. Kažem sebi da zbog njih skupo plaćam preživljavanje susreta s medvedom. Da li te boli? pita bolničarka. Boli! Potvrđujem što ubedljivije mogu u nadi da će mi nešto dati, nije važno šta, neku drogu koja će mi umanjiti patnje. Pa, dobro, *potjerpi*, izdrži, kaže ona i okreće se poslu. Ne mogu više da čujem ni reč *potjerpi*.

Posle dogodovštine sa kašom odlučujem da spustim mač, to jest da se predam, pošto mi nema druge. Trudim se da budem mirna kao bubica, da ništa ne tražim, ništa ne očekujem, da podnosim bolove, cev i sve ostalo. Sve dok ne prođe ili dok se nešto ne dogodi. Da nije muzike koja odjekuje u odaji, neke loše simfonije i drmusanja na tri sekunde, praćeno tandrkanjem u pozadini, lakše bih pristala da budem poslušna. Kada sam se raspitala o prirodi ove simfonije koja se ponavlja, saznadoh da je jedna davnašnja ali ozbiljna studija pokazala da ponavljanje ovog rekvijema pomaže bolesnicima da ne zaborave da dišu: drrrrrrrrrnnnnndddddd Bum! Pa se udahne. Odista. U srcu sam ruskog načina lečenja koje i sama pratim. Da li se samo Daleki istok odlikuje doslednim poštovanjem starih metoda? Sumnjam da pacijenti na reanimaciji u Moskvi slušaju ono što ja slušam.